

ماهنامه تحلیلی انرژی (۱۶)

دوره دهم

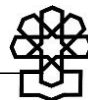
معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

کد موضوعی: ۳۱۰
شماره مسلسل: ۱۶۰۴۴
شهریورماه ۱۳۹۷

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	میانگین قیمت پنج فرآورده نفتی به قیمت فوب خلیج فارس در ماه جولای ۲۰۱۸.....
۲.....	تحولات بازار نفت در یک ماه گذشته.....
۴.....	عضویت کنگو به عنوان پانزدهمین عضو اوپک.....
۶.....	تغییر فرمول قیمتگذاری نفت عربستان در ماه جولای.....
پیش‌بینی وضعیت بازار نفت خام جهان در نیمه دوم سال ۲۰۱۸، با توجه به افزایش تولید نفت خام	
۸.....	عربستان و سایر تولیدکنندگان.....
طرح مجدد موضوع خط لوله ترانس کاسپین و رویکرد کشورهای نظیر آمریکا برای به مخاطره	
۱۲.....	کشیدن منافع روسیه و ایران و حمایت از کریدور گاز جنوبی.....
بررسی منافع حاصل از اتصال خط لوله دوم گازی ایران به ترکمنستان و رویکرد ترکمنستان در	
۲۱.....	پی خروج آمریکا از برجام.....
۲۵.....	منابع و مأخذ.....

ماهنامه تحلیلی انرژی (۱۶)

دوره دهم

میانگین قیمت پنج فرآورده نفتی به قیمت فوب خلیج فارس در ماه جولای ۲۰۱۸

نفت کوره (۱۸۰)

۴۴۸/۲۴

(دلار به ازای تن متریک)

نفتا

۶۳۸/۴۸

(دلار به ازای تن متریک)

نفتگاز

۸۵/۴۴

(دلار به ازای هر بشکه)

نفت سفید

۸۵/۷۳

(دلار به ازای هر بشکه)

بنزین سوپر

۸۱/۴۰

(دلار به ازای هر بشکه)

مأخذ: امور بین‌الملل شرکت ملی نفت.

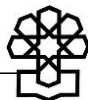
خلاصه مدیریتی

- طی ماه گذشته قیمت رسمی فروش نفت خام سنگین ایران ۶۰ سنت نسبت به ماه ژوئن کاهش یافت و بدین ترتیب، فاصله قیمتی نفت خام سنگین نسبت به نفت خام سبک ایران کاهش بیشتری یافته است.
- به گزارش رویترز، انتظار می‌رود میزان صادرات نفت آمریکا به کره جنوبی در ماه‌های سپتامبر و اکتبر با رکورد بالا به ترتیب به ۲۰۰ و ۱۹۵ هزار بشکه در روز بالغ شود. این افزایش واردات کره جنوبی از آمریکا به دلیل تلاش این کشور برای جایگزین کردن نفت آمریکا به جای نفت وارداتی از ایران است.
- طی ماه گذشته (۲۲ ژوئن) عضویت کنگو در اوپک پذیرفته شد.

- افزایش تولید چهار کشور (عربستان، امارات، کویت و روسیه) از ابتدای سال جاری در مجموع ۵۵۰ هزار بشکه در روز بوده است و با توجه به وضعیت عرضه و تقاضا، علیرغم این افزایش تولید در فصل سوم ۲۰۱۸ و به‌ویژه در فصل چهارم ۲۰۱۸ بازار با کمبود عرضه مواجه خواهد بود، اما حجم آن نسبت به برآوردهای قبلی کاهش یافته است.
- در شرایط بازگشت تحریم‌ها، گزینه بازار اروپایی گاز ایران برای افزایش صادرات، بازار کشور ترکیه است، زیرا تقاضای وارداتی ترکیه تا سال ۲۰۲۵ به میزان ۱۶ میلیارد مترمکعب افزایش می‌یابد.
- با توجه به روند تولید داخلی روسیه در شرایط تحریم‌های آمریکایی، پروژه‌های نوردستریم-۲، ترک استریم و صادرات به چین به ایجاد تعهد صادراتی ۱۶۰ تا ۲۰۰ میلیارد مترمکعب منجر می‌شود که روسیه را نیازمند عرضه گاز کشور ثالث برای انجام تعهدات صادراتی خود می‌کند که عرضه ایران بهترین گزینه برای روسیه برای هدف مذکور است.

تحولات بازار نفت در یک ماه گذشته

شرکت سوموی عراق و کی پی سی کویت قیمت‌های رسمی نفت برای فروش در ماه سپتامبر برای خریداران آسیایی خود را کاهش دادند. قیمت انواع نفت خام سبک و سنگین بصره هر کدام ۵۰ سنت در هر بشکه نسبت به ماه قبل کاهش داشته است. بدین ترتیب، تخفیف (دیسکانت) نفت خام سنگین بصره نسبت به نفت خام سبک در مقدار حداقلی خود که ۳ دلار در هر بشکه است، نسبت به ماه قبل ثابت باقی ماند. شرکت ملی نفت ایران نیز قیمت رسمی فروش نفت خام سبک ایران را ۸۰ سنت نسبت به ماه قبل کاهش داده است. در همین حال، قیمت رسمی فروش نفت خام سنگین ایران نیز ۶۰ سنت نسبت به ماه قبل کاهش داده شده است. بدین ترتیب، فاصله قیمتی

نفت خام سنگین نسبت به نفت خام سبک ایران کاهش بیشتری یافته است. پس از اینکه شرکت دولتی ساینوپک نخستین محموله یورال خود را در سال جاری در اواسط ماه ژوئیه برداشت کرد، سایر پالایشگران شروع به تبعیت از ساینوپک کردند. به طوری که پالایشگر مستقل ون فول^۱ که در شاندونگ است، اخیراً به برداشت نفت خام یورال از بی پی و ویتول هر کدام به میزان یک میلیون بشکه نفت خام اقدام کرده است. شرکت ساینوپک از آن زمان خریدهای نفت خام یورال خود را افزایش داده است. به گزارش آرگوس، تحویل کشتی به کشتی نفت خام یورال در بخش فراساحلی سواحل انگلستان در حال انجام است.

همزمان با وضع دومین سری تعرفه‌های آمریکا بر واردات کالاهای چینی به ارزش ۱۶ میلیارد دلار که از تاریخ ۲۳ اوت اجرایی خواهد شد، دولت چین نیز با وضع تعرفه اضافی ۲۵ درصدی بر کالاهای وارداتی از آمریکا اعلام موافقت کرده است. اگرچه نفت خام در اولین نسخه فهرست کالاهای پیشنهادی که تعرفه باید بر آن وضع شود آورده شده بود، ولی هم‌اکنون از این فهرست حذف شده است. البته این خطر وجود دارد که مجدداً نفت خام در مراحل بعدی وارد این فهرست شود. اما صرفنظر از این موضوع، به هر حال وضع این تعرفه‌ها اثر منفی خود را بر واردات نفت خام گذارده است؛ به ترتیبی که در نتیجه افزایش این تنش‌ها، ساینوپک تمایل خود را برای کاهش واردات نفت خام آمریکا از ماه سپتامبر به بعد اعلام کرده است. انتظار می‌رود چین بخشی از کمبود در حال رشد نفت خام ترش خود را با نفت خام جدید متوسط شیرین برزیل (بوزیوس^۲) که شرکت پتروبراس در صدد یافتن مشتری برای آن در بین خریداران چینی است، جبران کند. آغاز صادرات نفت خام بوزیوس

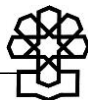
1. Wonfull
2. Buzios

برای سه ماهه چهارم سال ۲۰۱۸ برنامه‌ریزی شده است. همزمان، تمایلاتی برای خرید این نفت خام در بین پالایشگران چینی دیده شده است. پالایشگران مستقل در شاندونگ مشتاق خرید محموله‌های شیرین سنگین لولا در بازار تک‌محموله کوئینگداو بوده‌اند. شایان ذکر است که در این بازار همواره عرضه محموله‌های نفت خام برزیل نسبت به نفت خام موعدهار دریای شمال مرغوبیت بیشتری دارد. شرکت‌های نفت و گاز دولتی چین در حال افزایش تولید خود هستند و تلاش‌های اکتشافی و افزایش امنیت انرژی این کشور در جریان است.

میزان واردات نفت خام ژاپن در ماه ژوئن به کمترین میزان خود در سال جاری رسید و نسبت به ماه می ۲۰ درصد کاهش و در مقایسه با زمان مشابه سال قبل ۵۵۰ هزار بشکه در روز افت داشته است. از سوی دیگر، به گزارش رویترز، انتظار می‌رود میزان صادرات نفت آمریکا به کره جنوبی در ماه‌های سپتامبر و اکتبر با رکورد بالا به ترتیب به ۲۰۰ و ۱۹۵ هزار بشکه در روز بالغ شود. این افزایش واردات کره جنوبی از آمریکا به دلیل تلاش این کشور برای جایگزین کردن نفت آمریکا به جای نفت وارداتی از ایران است (امور بین‌الملل شرکت ملی نفت).

عضویت کنگو به عنوان پانزدهمین عضو اوپک

طی ماه گذشته (۲۲ ژوئن) عضویت کنگو در اوپک پذیرفته شد. این کشور هفتمین کشور آفریقایی تولیدکننده نفت است که به عضویت اوپک برگزیده شده است. در ماه جولای ۲۰۱۶، گابن و پس از آن در ماه می ۲۰۱۷ گینه‌نو به عضویت اوپک در آمدند. این کشور از سال ۲۰۱۷، ۶۰ درصد بر میزان تولید نفت خود افزوده است. این افزایش

تولید را مرهون همکاری شرکت انی در میدان نفتی ننی مارین^۱ و توتال فرانسه در پروژه موهونرد^۲ است. پروژه میدان ننی مارین در سال ۲۰۱۵ به بهره‌برداری رسید و در سال ۲۰۱۷ شرکت انی یک پلتفورم جدید تولید نصب کرد و ۷ چاه تولیدی دیگر نیز بدان افزوده شد. از این میدان در حال حاضر، ۲۰ هزار بشکه در روز نفت تولید می‌شود که پتانسیل تولید ۱۵۰ هزار بشکه در روز را دارد. در ماه مارس ۲۰۱۷، شرکت توتال فرانسه - بزرگ‌ترین شرکت تولیدکننده نفت کنگو - که پروژه موهو نورد را به جریان انداخت، ظرفیت تولید این میدان ۱۴۰ هزار بشکه در روز است (۴۰ هزار بشکه در روز آن در فاز اول پروژه طی سال ۲۰۱۵ آغاز شد).

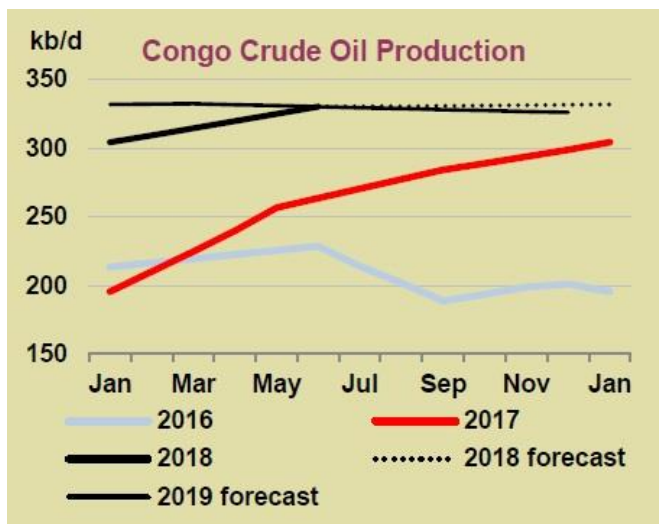
تقریباً کل تولید نفت کنگو توسط شرکت‌های بین‌المللی نظیر توتال، انی و شورن تولید می‌شود و مقامات این کشور امیدوارند که پروانه ۱۸ بلوک دیگر را در آینده نزدیک به شرکت‌های بین‌المللی دیگر واگذار کنند.

در سال ۲۰۱۶، سطح تولید نفت کنگو کمتر از ۲۲۰ هزار بشکه در روز بود، اما با افزایش سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۲۰۱۷ این میزان به ۳۴۵ هزار بشکه در روز رسید. از ژانویه ۲۰۱۸، این روند رو به رشد ادامه یافت. پیش‌بینی می‌شود این روند در سال ۲۰۱۹ هم‌سطح با سال سطح تولید نفت سال جاری ادامه یابد.

در نمودار ۱ وضعیت تولید نفت کنگو در سال‌های ۲۰۱۶ و پیش‌بینی آن در سال آینده ارائه شده است (آژانس بین‌المللی انرژی، جولای ۲۰۱۸).

-
1. Nene Marine oil field
 2. Moho Nord

نمودار ۱. تولید نفت کنگو

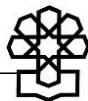

مأخذ: آژانس بین المللی انرژی.

تغییر فرمول قیمتگذاری نفت عربستان در ماه جولای

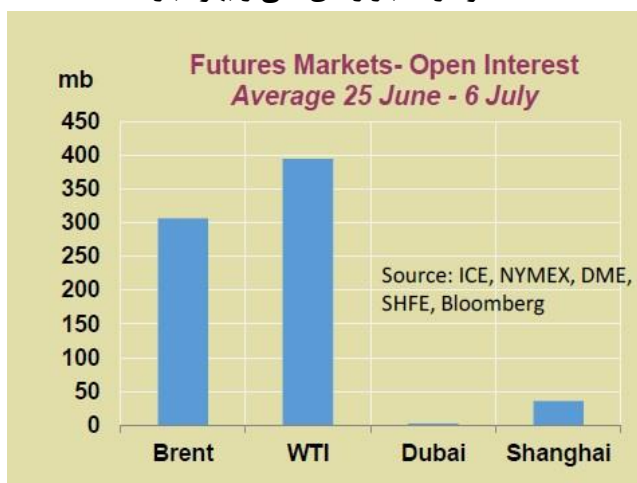
شرکت آرامکو عربستان بلافاصله پس از عقد قراردادهای آتی خود با شانگهای چین اعلام کرد که در ۴ جولای فرمول قیمتگذاری نفت خود را برای خریداران آسیایی تغییر داده است. از ماه اکتبر سال جاری قیمت‌ها با استفاده از میانگین S&P پلاتس جهانی ارزیابی قیمت صندوق پول دویی^۱ و قیمت بازارهای آتی نفت عمان در بورس دویی به جای ترکیب ۵۰-۵۰ قیمت‌های دویی و عمان محاسبه می‌شود. انتظار نمی‌رود که این تغییر اثر چندانی بر سطح قیمت داشته باشد، بلکه این تغییر بدان منظور در نظر گرفته

1. S&P Global plats cash Dubai Price Assessment

شده تا اطمینان حاصل شود که اجزای اصلی^۱ با تکافوی فعالیت بازار همراه است هستند. نبود نقدینگی در حمایت از ارزیابی قیمت پلاتس عمان این نگرانی را برای خریداران ایجاد کرده که آنها نمی‌توانند بر بازار تسلط داشته باشند و لذا این باعث تحریف قیمت‌های بازار می‌شود. با وجود این، بورس نفت و گاز دومی^۲ DME، مسائل مربوط به نقدینگی خود را از طریق نظارت بر حجم معاملات و بهره‌باز^۳ کمتر از سایر طراز اول‌ها و شاخص‌های بازار جهانی^۴ در نظر گرفته‌است (نمودار ۲).

نمودار ۲. بازارهای آتی و بهره‌باز

مأخذ: همان.

1. Benchmark Components

2. Dubai Mechandise Exchange (DME)

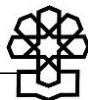
۳. Open interest: قراردادهای یا تعهدات موجود در قراردادهای آتی و گزینه‌های معاملاتی در یک مبادله رسمی در هر زمان را بهره‌باز گویند.

4. Benchmarks

این احتمال وجود دارد که سایر تولیدکنندگان خاورمیانه، این تغییر آرامکو را تکرار کنند و این امر خود حجم معاملات DME را بالا می‌برد و به تولیدکنندگان بومی اجازه فعالیت و اثرگذاری بیشتر بر تجارت نفت خام را می‌دهد.

پیش‌بینی وضعیت بازار نفت خام جهان در نیمه دوم سال ۲۰۱۸، با توجه به افزایش تولید نفت خام عربستان و سایر تولیدکنندگان

قبل از اجلاس ۲۲ ژوئن اوپک، اغلب نهادهای پیش‌بینی‌کننده برآورد می‌کردند که در صورتی که همین روند در وضعیت عرضه و تقاضای جهانی ادامه یابد، در نیمه دوم سال ۲۰۱۸ بازار با کمبود عرضه مواجه خواهد شد. مضافاً اینکه با تلاش‌های دولت آمریکا پس از خروج از برجام در جهت ممانعت از صادرات نفت ایران، پیش‌بینی می‌شد که بازار با حجم بیشتری از کمبود عرضه مواجه شود. در اجلاس ۲۲ ژوئن، تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک تصمیم گرفتند که پایبندی را از ۱۵۰ درصد به ۱۰۰ درصد کاهش دهند که به معنای افزایش عرضه‌ای حدود ۷۰۰ هزار بشکه در روز از طرف تولیدکنندگان اوپک بود. البته در مورد تفسیر تصمیم اوپک برداشت‌ها متفاوت بود. به هر حال در راستای این تصمیم در ماه ژوئن و ژوئیه برخی تولیدکنندگان نظیر عربستان سعودی، امارات متحده عربی، کویت و روسیه تولید خود را افزایش دادند. حال این سؤال مطرح است که با افزایش تولید برخی تولیدکنندگان بعد از اجلاس اوپک، وضعیت بازار در نیمه دوم سال ۲۰۱۸ چگونه خواهد بود؟ که در این گزارش به آن پرداخته شده است.

ارزیابی و تحلیل

الف) برآوردهای دبیر خانه اوپک

براساس برآورد دبیرخانه اوپک، تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۱۷ حدود ۱/۷ میلیون بشکه در روز افزایش یافت و به ۹۷/۲ میلیون بشکه در روز رسید. این سازمان برآورد کرده که رشد تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۱۸ حدود ۱/۷ میلیون بشکه در روز باشد. ازسوی دیگر عرضه نفت تولیدکنندگان غیراوپک (که در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ از رشد بالایی برخوردار بودند)، در سال ۲۰۱۶ نسبت به سال قبل، کاهش یافت. براساس برآوردهای سازمان اوپک، رشد عرضه کشورهای تولیدکننده نفت غیراوپک در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ به ترتیب ۲/۳ و ۱/۶ میلیون بشکه در روز بود و در سال ۲۰۱۶ نه تنها رشدی نداشت، بلکه ۸۰۰ هزار بشکه در روز نیز کاهش یافت. همچنین افزایش عرضه نفت غیراوپک در سال ۲۰۱۷ نسبت به سال ۲۰۱۶ حدود ۸۰۰ هزار بشکه در روز برآورد شده است. انتظار می‌رود عرضه غیراوپک در سال ۲۰۱۸، حدود ۲ میلیون بشکه در روز و عرضه میعانات و مایعات گازی اوپک ۱۰۰ هزار بشکه در روز افزایش یابد. بنابراین تقاضای نفت اوپک از ۳۳/۴ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۷ به ۳۲/۹ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۸ کاهش خواهد یافت (Opec, oil market report).

براساس برآوردهای سازمان اوپک، در سال ۲۰۱۵ حدود ۱/۴ میلیون بشکه در روز مازاد عرضه نفت در بازار وجود داشت، هرچند در سال ۲۰۱۶ حجم مازاد عرضه در بازار کاهش یافت و به ۲۰۰ هزار بشکه در روز رسید، اما همچنان یکی از عوامل تضعیف‌کننده قیمت نفت بود. در سال ۲۰۱۷ بازار به‌طور متوسط با حدود ۸۰۰ هزار بشکه در روز کمبود عرضه مواجه بود. براساس برآوردهای اوپک از وضعیت عرضه و تقاضا و سطح تولید اوپک، طی فصل اول سال ۲۰۱۸ بازار با ۱۰۰ هزار بشکه در روز

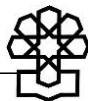
مازاد عرضه مواجه بود، اما طی فصول دوم با ۳۰۰ هزار بشکه در روز کمبود عرضه مواجه شد که برای تأمین تقاضا، از ذخیره‌سازی‌ها برداشت شده و در صورتی که اوپک همین سطح تولید را حفظ کند.^۱ بازار در فصول سوم و چهارم ۲۰۱۸ به ترتیب با ۱ و ۱/۳ میلیون بشکه در روز کمبود عرضه مواجه خواهد بود.

ب) برآورد آژانس بین‌المللی انرژی

براساس برآوردهای آژانس بین‌المللی انرژی، تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ به ترتیب حدود ۱/۱ و ۱/۵ میلیون بشکه در روز افزایش یافته است. از سوی دیگر، عرضه غیراوپک که در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ از رشد بالایی برخوردار بود، در سال ۲۰۱۶ کاهش یافت. براساس برآوردهای آژانس بین‌المللی انرژی، افزایش عرضه نفت غیراوپک در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ به ترتیب ۲/۵ و ۱/۵ میلیون بشکه در روز بود. برآورد آژانس حاکی از آن است که عرضه تولیدکنندگان غیر اوپک در سال ۲۰۱۷ نسبت به سال ۲۰۱۶ حدود ۸۰۰ هزار بشکه در روز افزایش یافته است. آژانس بین‌المللی انرژی برای سال ۲۰۱۸ پیش‌بینی کرده که تقاضای جهانی نفت ۱/۴ میلیون بشکه در روز رشد داشته و به ۹۹/۱ میلیون بشکه در روز افزایش یابد. از طرف دیگر عرضه غیراوپک ۲ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت. بنابراین تقاضای نفت اوپک از ۳۲/۷ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۷ به ۳۲ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۸ کاهش خواهد یافت (IEA, oil market report).

براساس برآوردهای آژانس بین‌المللی انرژی، در سال ۲۰۱۵، حدود ۱/۴ میلیون بشکه در روز مازاد عرضه نفت در بازار وجود داشت، هرچند در سال ۲۰۱۶ حجم مازاد عرضه در بازار کاهش یافت و به ۸۰۰ هزار بشکه در روز رسید، اما همچنان یکی از

۱. تولید اوپک در ژوئن ۲۰۱۸ براساس متوسط برآورد منابع ثانویه ۳۲/۳ میلیون بشکه در روز بوده است.

عوامل تضعیف‌کننده قیمت نفت بود. در سال ۲۰۱۷ بازار به‌طور متوسط با حدود ۳۰۰ هزار بشکه در روز کمبود عرضه مواجه بود. براساس برآوردهای آژانس بین‌المللی انرژی از وضعیت عرضه و تقاضا و سطح تولید اوپک، طی فصل اول سال ۲۰۱۸ بازار در وضعیت تعادل قرار داشته، اما طی فصول دوم با ۲۰۰ هزار بشکه در روز کمبود عرضه مواجه شد که برای تأمین تقاضا، از ذخیره‌سازی‌ها برداشت شده و در صورتی که اوپک همین سطح تولید را حفظ کند (تولید اوپک در ژوئن ۲۰۱۸ براساس برآورد آژانس بین‌المللی انرژی ۳۱/۹ میلیون بشکه در روز بوده است) بازار در فصل سوم در وضعیت تعادل قرار خواهد داشت، اما در فصل چهارم ۲۰۱۸ با ۱۰۰ هزار بشکه در روز کمبود عرضه مواجه خواهد بود.

نتیجه‌گیری

بعد از اجلاس ۲۲ ژوئن اوپک، برخی تولیدکنندگان اوپکی و غیراوپکی عضو توافق کاهش تولید، تولید خود را افزایش دادند. سطح کلی تولید اوپک در ماه ژوئن با ۱۴۴ هزار بشکه در روز افزایش به ۳۲/۳ میلیون بشکه در روز و در ماه ژوئیه (براساس برآوردهای اولیه) با ۱۹۸ هزار بشکه در روز افزایش به ۳۲/۴ میلیون بشکه در روز رسید. در ماه ژوئن ۲۰۱۸ تولید عربستان با ۴۲۳ هزار بشکه در روز افزایش به ۱۰/۴۴ میلیون بشکه در روز رسید و در ماه ژوئیه با ۶۴ هزار بشکه در روز افزایش به ۱۰/۵۰۴ میلیون بشکه در روز رسید. البته تولید عربستان در ماه ژوئیه کاهش داشت، اما این کشور با برداشت حدود ۲۰۰ هزار بشکه در روز از ذخیره‌سازی‌های خود نفت بیشتری را نسبت به ماه ژوئن به بازار عرضه کرده است. امارات در ماه ژوئن و ژوئیه به‌ترتیب ۲۸ و ۶۵

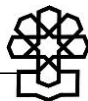
هزار بشکه در روز و کویت به ترتیب ۱۰ و ۷۷ هزار بشکه در روز افزایش تولید داشتند. به طور کلی این سه کشور که برآورد می‌شد بیشترین میزان ظرفیت مازاد تولید را در اوپک دارند، در دو ماه گذشته جمعاً ۶۶۷ هزار بشکه در روز افزایش عرضه داشته‌اند که اگر برداشت عربستان از ذخیره‌سازی‌هایش را از آن کسر کنیم حدود ۴۶۰ هزار بشکه در روز می‌شود. از طرف دیگر تولید روسیه نیز که از موافقان افزایش عرضه بود، در ماه ژوئن ۹۰ هزار بشکه در روز و در ماه ژوئیه ۳۰ هزار بشکه در روز افزایش یافته است. افزایش تولید چهار کشور فوق‌الذکر در مجموع ۵۵۰ هزار بشکه در روز بوده است و با توجه به وضعیت عرضه و تقاضا، علیرغم این افزایش تولید در فصل سوم ۲۰۱۸ و به‌ویژه در فصل چهارم ۲۰۱۸ بازار با کمبود عرضه مواجه خواهد بود، اما حجم آن نسبت به برآوردهای قبلی کاهش یافته است.

طرح مجدد موضوع خط لوله ترانس کاسپین و رویکرد کشورهای نظیر آمریکا

برای به مخاطره کشیدن منافع روسیه و ایران و حمایت از کریدور گاز جنوبی

شروع بهره‌برداری از خط لوله تاناپ^۱ در ترکیه - بخشی از پروژه کریدور جنوبی به‌منظور عرضه گاز غیرروسی - مجدداً، این سؤال را مطرح کرده است که منابع عرضه و تأمین این پروژه بزرگ با ظرفیت انتقالی ۳۰ میلیارد مترمکعب بجز گاز آذربایجان کجاست؟ توسعه میدان شاه دنیز-۲ بین سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ در نهایت می‌تواند ۱۰ میلیارد مترمکعب به این خط لوله عرضه داشته (Pirani, Simon, 2016) و پروژه‌های دیگر توسعه گاز آذربایجان نیز نظیر میدان آبشرون و لایه عمیق گازهای همراه میدان نفت آذری-چراغ-

1. TANAP

گوشلی آذربایجان نیز بعد از ۲۰۲۶ می‌توان به افزایش حجم عرضه محدودی منجر شود (Business Monitor International, 2018).

سؤال اینجاست که وضعیت مشارکت عرضه گاز کشورهای دیگر به این خط لوله چگونه بوده و مواضع کشورهای اروپایی و ایالات متحده به توسعه این خط لوله به‌عنوان رقیب اصلی خطوط لوله برنامه‌ریزی شده روسیه به اروپا چیست؟ پیشرفت‌های اخیر میان رؤسای جمهور کشورهای پیرامون خزر درباره رژیم حقوقی جدید این دریاچه، چه تأثیری بر وضعیت مشارکت گاز ترکمنستان از طریق ترانس کاسپین با پروژه کریدور جنوبی اروپا خواهد داشت؟

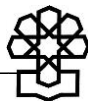
تحلیل و ارزیابی

تقاضای گازی اروپا در سال‌های آتی تغییر چندانی نخواهد کرد اما به دلیل کاهش تولید داخلی کشورهای اروپایی، تقاضای واردات گازی این منطقه در سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۳۵ به ترتیب دارای ۵۰ و ۷۰ میلیارد مترمکعب افزایش است. این امر سبب شده است که دو جریان رقیب یعنی **عرضه گاز روسی** از طریق خطوط لوله نورداستریم و جریان جنوبی پیشین که به ترک استریم فعلی تغییر یافت و **عرضه گاز غیرروسی** از طریق پروژه کریدور جنوبی برای کسب این افزایش تقاضا با یکدیگر رقابت جدی داشته باشند. در حقیقت پروژه کریدور جنوبی در ابتدا با حمایت سیاسی و مالی کمیسیون اروپایی با مشارکت شرکت‌های اروپایی بعد از قطع گاز روسیه به اوکراین در سال ۲۰۰۸ مطرح شد تا گاز غیرروسی منطقه کاسپین و خاورمیانه را از مسیر ترکیه به اروپا انتقال داده و علاوه بر تأمین افزایش تقاضای اروپا، با افزایش ظرفیت صادراتی خود به اروپا اجازه

کاهش وابستگی خود به عرضه گاز روسیه را بدهد. این پروژه بر محور عرضه ۱۰ میلیارد مترمکعب گاز آذربایجان در پروژه شاه دنیز-۲ با رهبری بی پی استوار است. علاوه بر این، کریدور جنوب اروپا در چارچوب راهبرد انرژی ترکیه برای تبدیل شدن به پل انرژی اروپا نیز قرار داشته و ترکیه نقش دیپلماتیک فعالی در تأمین منبع پایدار عرضه قابل توجه گاز از مسیر ترکیه به اروپا ایفا می‌کند. بجز گاز آذربایجان، عرضه گاز ترکمنستان از طریق خط لوله برنامه‌ریزی شده ترانس کاسپین به آذربایجان و انتقال آن از مسیر گرجستان به ترکیه و اروپا در کنار گاز کردستان عراق از مهمترین گزینه‌های تأمین پایدار گاز پروژه کریدور جنوبی اروپا بوده که یکی با مشکل عدم تعیین رژیم حقوقی دریای خزر و دیگری با مشکل امنیت روبه‌رو بوده است، اما به تدریج با سیاست‌های مسکو در کاهش برخی از نگرانی‌های امنیت انرژی اروپا نظیر پذیرش سیاست امنیت انرژی اروپا مبنی بر امکان عملیاتی اروپا در عرضه مجدد گاز وارداتی روسیه در بین کشورهای عضو اتحادیه، پذیرش کاهش قیمت و همچنین پذیرش مشارکت شرکت‌های بزرگ اروپایی در کنار گاز پروم در پروژه نورداستریم-۲ با ظرفیت انتقالی همانند فاز اول (Bcm۵۵) از یکسو و کاهش اراده سیاسی جدی کشورهای بزرگ اروپایی نظیر آلمان، ایتالیا و فرانسه - برخلاف کشورهای اروپای شرقی - نسبت به مخالفت با عرضه بیشتر گاز روسیه از سوی دیگر، پروژه عرضه گاز روسی قوت بیشتری پیدا کرده است

Shiryaevskaya , Anna .and Krukowska, Ewa (2018) Pack-3)

از جهت دیگر، روسیه رویکرد همکاری‌گرایانه با ترکیه در تغییر مسیر پروژه جریان جنوبی خود به جنوب اروپا (یونان و ایتالیا) از مسیر ترکیه با عنوان «ترک استریم یا ترکیش استریم» که به دلیل اختلافات دیپلماتیک ترکیه با اروپا در مسیر الحاق به اتحادیه اروپا و نیز اختلافات سیاسی با آمریکا با استقبال ترکیه نیز روبه‌رو شده است. پروژه ترک

استریم مشتمل بر ۴ خط لوله ۱۵/۷۵ میلیارد مترمکعبی (جمعاً ۶۳ میلیارد متر مکعب) بوده که یکی از آنها برای مصرف داخلی ترکیه و ۳ شاخه دیگر برای عرضه به جنوب اروپا طراحی شده است ((Henderson, James and Sharples, Jack (2018)). در این بخش لازم است که مهمترین رویکردهای کشورهای مهم اثرگذار بر رقابت دو جریان اصلی انتقال گاز از طریق خط لوله به اروپا ارزیابی شود تا بتوان با عدم قطعیت کمتری نسبت به چشم‌انداز تحقق این خطوط لوله و آثار احتمالی آن بر منافع انرژی ایران تحلیل سیاستگذارانه ارائه داد.

• ترکیه: بازی برد- برد با هر دو رقیب

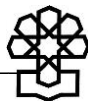
ترکیه در راستای تبدیل شدن به پل انرژی اروپا تلاش دارد که هم منابع گاز غیرروسی به‌ویژه آذربایجان و کردستان و در صورت امکان ترکمنستان را برای مصرف داخلی و نیز صادرات به اروپا از طریق کریدور جنوبی جذب کند و هم با روسیه در زمینه عرضه گاز به ترکیه و انتقال به اروپا همکاری کند. به‌نظر می‌رسد در شرایط دیپلماتیک تنش با ایالات متحده در موضوعات مختلف به‌ویژه در مورد تحولات خودمختاری کردستان سوریه به‌عنوان متحد آمریکا، ترکیه بیش از پیش به روسیه نزدیک شده و موضوع تعاملات گازی با روسیه مد نظر ترکیه است، اما در عین حال، ترکیه تلاش جدی در به فعلیت رساندن کریدور جنوبی به‌عنوان رقیب گازی روسیه با محوریت انتقال گاز آذربایجان به اروپا را دارد ((Saygin, Deger (2018)).

• ایالات متحده: مخالف عرضه بیشتر گاز روسیه، کاهش حمایت از کریدور جنوبی، فرصت‌سازی برای صادرات ال‌ان‌جی خود

اگر در گذشته ایالات متحده به عرضه گاز منطقه خزر (آذربایجان و ترکمنستان از طریق ترانس کاسپین) به‌عنوان یکی از بدیل‌های مقابله با عرضه بیشتر گاز روسیه به اروپا می‌نگریست و حمایت جدی از آن به عمل می‌آورد، اما به تدریج با توجه به روند تولید داخلی گاز خود و پتانسیل‌های صادراتی آن که تا سال ۲۰۲۵ تا میزان ۱۶۰ میلیون تن برنامه‌ریزی شده است، به هر دو خط لوله عرضه گاز روسی و غیرروسی به‌عنوان تهدید می‌نگرد. ایالات متحده هم‌اکنون به دنبال فشار بر اروپا برای کسب سهم از این بازار برای عرضه ال‌ان‌جی خود است نه تنها از ابزار تهدید تحریم آمریکایی علیه خط لوله روسی نورداستریم-۲ استفاده می‌کند، بلکه حمایت جدی دیگری از عرضه گاز غیرروسی از طریق کریدور جنوبی نیز به عمل نمی‌آورد (The European Commission (2018)).

• آذربایجان: منبع عرضه محدود داخلی به کریدور جنوبی و پیگیر جذب عرضه همسایگان به پروژه

آذربایجان در راستای کسب مزایای امنیتی اتصال انرژی خود به بازار اروپا علاوه بر تلاش برای عرضه هرچه بیشتر گاز خود به کریدور جنوبی، تلاش جدی در عرضه گاز ترکمنستان به میزان ۱۰ میلیارد مترمکعب از طریق ترانس کاسپین به پروژه کریدور جنوبی با محوریت آذربایجان داشته است که به دلیل مشکلات حقوقی عدم تعیین رژیم حقوقی جدید دریاچه خزر، این گزینه با مخالفت سیاسی - امنیتی جدی ایران و روسیه مواجه شده است. علاوه بر این، کشور آذربایجان بعد از برجام، به دنبال جذب همکاری ایران در عرضه خود به پروژه کریدور جنوبی داشت که توفیق چندانی به دست نیاورد.

• ترکمنستان: پابرجایی موانع اتصال به اروپا، ابهام در ظرفیت صادرات گاز

ترکمنستان در راستای هدف احداث خط لوله ترانس کاسپین، خط لوله شرقی-غربی خود با ظرفیت ۳۰ میلیارد مترمکعب برای انتقال گاز میادین شرقی به ویژه گالکنیش را به مرز دریای خزر در سال‌های اخیر تکمیل کرده است، اما به‌رغم پیشرفت‌های جدید در موضوعات مختلف غیرمرزی رژیم حقوقی دریای خزر، تعیین دقیق مرزهای سیاسی کشورها در دریا به مذاکرات آتی محول شده است و مشکل رژیم حقوقی دریای خزر به‌عنوان مانع خط لوله ترانس کاسپین پابرجاست. علاوه بر این، ترکمنستان در صورت ایفای تعهدات صادراتی خود به چین و پاکستان و هند از طریق خط لوله تاپی، با ابهام جدی در مورد ظرفیت صادرات گاز به خط لوله ترانس کاسپین مواجه است (Business Monitor International (2018) Turkmenistan).

• روسیه: تنش‌زدایی امنیتی، فرصت‌طلبی از تنش‌های دیپلماتیک رقبا برای

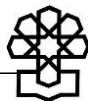
دیپلماسی گازی

به تدریج با تغییر سیاست‌های مسکو در کاهش برخی از نگرانی‌های امنیت انرژی اروپا نظیر پذیرش Pack-3 سیاست امنیت انرژی اروپا مبنی بر امکان عملیاتی اروپا در عرضه مجدد گاز وارداتی روسیه در بین کشورهای عضو اتحادیه، پذیرش کاهش قیمت و همچنین پذیرش مشارکت شرکت‌های بزرگ اروپایی (Tass Agency (2018) Russia and Austria) در کنار گازپروم در پروژه نورداستریم-۲ با ظرفیت انتقالی همانند فاز اول (۵۵ میلیارد مترمکعب) از یکسو و کاهش اراده سیاسی جدی کشورهای بزرگ اروپایی نظیر آلمان، اتریش ایتالیا و فرانسه - برخلاف کشورهای اروپای شرقی - نسبت به مخالفت با عرضه بیشتر گاز روسیه از سوی دیگر، پروژه عرضه گاز روسی قوت

بیشتری پیدا کرده است. از جهت دیگر، روسیه رویکرد همکاری گرایانه با ترکیه در تغییر مسیر پروژه جریان جنوبی خود به جنوب اروپا (یونان و ایتالیا) از مسیر ترکیه با عنوان «ترک استریم یا ترکیش‌استریم» که به دلیل اختلافات دیپلماتیک ترکیه با اروپا در مسیر الحاق به اتحادیه و نیز اختلافات سیاسی با آمریکا با استقبال ترکیه نیز روبه‌رو شده است. پروژه ترک استریم مشتمل بر چهار خط لوله ۱۵/۷۵ میلیارد مترمکعبی (جمعاً ۶۳ میلیارد مترمکعب) بوده که یکی از آنها برای مصرف داخلی ترکیه و سه شاخه دیگر برای عرضه به جنوب اروپا طراحی شده است. در مجموع، سیاست انرژی روسیه بر محور کاهش نگرانی امنیتی اروپا و جذب ترکیه در پروژه ترانزیت انرژی خود و فرصت‌طلبی از تنش‌های دیپلماتیک ترکیه - ایالات متحده و اتحادیه اروپا - ایالات متحده در پیشبرد اهداف دیپلماسی انرژی خود در زمینه بازار گاز اروپا قرار گرفته است.

• اروپا: امتیازگیری امنیتی از روسیه به جای وابستگی به عرضه نامطمئن

به رغم اشتیاق و اراده سیاسی اروپا به گاز خاورمیانه و منطقه کاسپین، به دلیل مشکلات عرضه گاز قابل توجه و ایمن گاز غیرروسی این مناطق از طریق خط لوله کریدور جنوبی، اروپا وادار شده است که با استفاده از تمایل روسیه به افزایش بیشتر عرضه گاز به اروپا (The European Commission (2018))، از این کشور در راستای تأمین امنیت انرژی خود امتیازات اساسی گرفته تا دست روسیه در استفاده سیاسی از عرضه گاز خود به اروپا را محدود کند. زیرا عرضه گاز ترکمنستان با مشکل حقوقی و ظرفیت صادرات، گاز کردستان عراق با مشکل امنیتی و گاز آذربایجان با مشکل ظرفیت قابل توجه صادرات به اروپا روبه‌روست. هرچند «سیاست توجه مجدد اروپا به روسیه توأم با امتیازگیری سیاسی» با مخالفت جدی کشورهای اروپای شرقی مواجه شده است، اما

کشورهای بزرگ اروپایی نظیر آلمان، ایتالیا و فرانسه این سیاست جدید را با اروپا ادامه می‌دهند که با مخالفت جدی دولت ترامپ مواجه شده است. در حال حاضر، اروپا با تقاضا و فشار سیاسی دولت ترامپ برای عدم تمرکز بر هر دو پروژه عرضه گاز روسی و غیرروسی از طریق خط لوله و واردات گاز از طریق آل ان جی از آمریکا مواجه است.

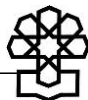
جمع‌بندی و ارائه نقطه‌نظر کارشناسی برای تحقق بیشینه منافع انرژی ایران

در شرایط بازگشت تحریم‌ها، گزینه بازار اروپایی ایران برای افزایش صادرات، بازار کشور ترکیه است که تقاضای وارداتی این کشور تا سال ۲۰۲۵ به میزان ۱۶ میلیارد مترمکعب افزایش می‌یابد. در شرایط تنش سیاسی ترکیه با آمریکا، احتمال پیروی ترکیه از تحریم‌های آمریکا کم بوده و این کشور در شرایط تخفیف قیمتی نسبت به قرارداد جاری که تا سال ۲۰۲۶ معتبر است، گزینه افزایش واردات گاز ترکیه از ایران محتمل بوده که باید مد نظر مقامات تصمیم‌گیر وزارت نفت ایران قرار گیرد.

به دلیل پابرجا بودن مشکلات مرزی در توافقات اخیر کشورهای حوزه خزر پیرامون تعیین رژیم حقوقی جدید خزر، ضروری به نظر می‌رسد که ایران مانع ایجاد خط لوله ترانس کاسپین با ادعای حقوقی شود. در صورت بهره‌برداری از خط لوله تاپی ترکمنستان به دلیل معضل ظرفیت صادراتی، دغدغه کمتری برای احداث خط لوله ترانس کاسپین خواهد داشت که به نظر می‌رسد این امر یک دستور کار جدی برای ایران ارائه می‌کند (جذب حداکثری گاز ترکمنستان برای سوآپ به آذربایجان که هم‌اکنون نیز تا حد محدودی در جریان است یا سوآپ به بازارهای جنوبی). به نظر می‌رسد که گاز ترکمنستان در عرضه به جنوب آسیا به دلیل مشکل امنیتی افغانستان در زمان

پیش‌بینی شده سال ۲۰۱۹ به بهره‌برداری نرسد که در این حالت ضرورت ارائه پیشنهاد راهبردی ایران به ترکمنستان در صادرات گاز خود ضروری‌تر به نظر می‌رسد. قطعاً باید عرضه گاز ترکمنستان به بازار از مسیر ایران مدیریت راهبردی شود تا به بحران رقابت با ایران در بازارهای مشترک منجر نشود. در شرایط کنونی، نوع روابط تنش‌آلود ایران و ترکمنستان در بخش انرژی با وزارت نفت به ضرر کشور بوده و باید تغییر کند.

ورود مستقلانه گاز ایران به بازار گاز اروپا در شرایط کنونی بازگشت تحریم، ایران را با روسیه درگیر رقابت خواهد کرد که به حمایت این کشور در مدیریت آثار تحریم نیازمند است. اما می‌توان به دلیل کندی روند رشد تولید گاز روسیه به دلیل تحریم‌های فنی و مالی آمریکا که سبب می‌شود ظرفیت صادرات گاز روسیه متناسب با برنامه‌های جدید و گسترده صادرات گاز خود به اروپا و چین پیش نرود، به فرصت صادرات به روسیه برای ورود به بازار اروپا اندیشید. در این پیشنهاد، هم ایران از مکانیسم روسیه به بازار اروپا در شرایط بازگشت تحریم‌های آمریکایی رسیده و به منبع ارزی جدیدی دست می‌یابد و هم تهدیدی برای حضور روسیه در بازار اروپا بدل نمی‌شود که برای این کشور دارای اهمیت راهبردی است. با توجه به روند تولید داخلی روسیه در شرایط تحریم‌های آمریکایی، پروژه‌های نوردستریم-۲، ترک استریم و صادرات به چین به ایجاد تعهد صادراتی ۱۶۰ تا ۲۰۰ میلیارد مترمکعب منجر می‌شود که روسیه را نیازمند عرضه گاز کشور ثالث برای انجام تعهدات صادراتی خود می‌کند که عرضه ایران بهترین گزینه برای روسیه برای هدف مذکور است. بدیهی است که این پیشنهاد متناسب با شرایط بازگشت تحریم‌ها ارائه شده و طبیعتاً تهدیداتی نظیر وابستگی به روسیه نیز دربر دارد، اما باید توجه کرد که گزینه‌های ممکن صادرات گاز ایران در شرایط بازگشت تحریم‌ها محدود هستند.

بررسی منافع حاصل از اتصال خط لوله دوم گازی ایران به ترکمنستان و رویکرد ترکمنستان در پی خروج آمریکا از برجام

سابقه واردات گاز ایران از ترکمنستان به سال ۱۳۷۴ بازمی‌گردد که براساس قرارداد مربوطه، ترکمنستان به مدت ۲۵ سال متعهد به صادرات گاز به ایران شد. در فاز اول این قرارداد حجم گاز وارداتی ایران باید توسط خط لوله طراحی شده به نام کربچه - کردکوی منتقل می‌شد. طول این خط لوله ۲۰۰ کیلومتر برآورد شده بود (شانا). بنابراین عملاً واردات گاز ایران از ترکمنستان از سال ۱۳۷۶ پس از تکمیل این خط لوله آغاز شد و به تدریج حجم گاز وارداتی افزایش یافت و در سال ۱۳۷۹ به ۳/۳ میلیارد مترمکعب و در سال‌های اخیر به بیش از ۶ میلیارد مترمکعب درسال رسید (نشریه مشعل، شماره ۴۷۷).

به دنبال زمستان بسیار سرد در سال ۱۳۸۶ و افزایش مصرف گاز در کشور، تأمین گاز مورد نیاز در بخش‌های شمالی و شمال شرق کشور با مشکلات حادی مواجه شد به طوری که در برخی از شهرها تا چند روز گازرسانی قطع شد. این مسئله باعث شد که مسئولان کشور با جدیت و تلاش بیشتری پایداری شبکه انتقال گاز در بخش‌های شمالی کشور را دنبال کنند.

تحلیل و ارزیابی موضوع

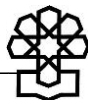
تقریباً تمام ذخایر گاز طبیعی ایران در استان‌های جنوبی کشور تولید می‌شود، لذا گاز مورد نیاز در استان‌های شمالی باید از دو روش تأمین می‌شد: از طریق واردات از

ترکمستان با افزایش ظرفیت واردات و ساخت خط لوله دوم گازی و از طریق انتقال گاز از جنوب کشور توسط خطوط لوله.

در فاصله سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ تقریباً هر دو روش دنبال شد و بخشی از گاز مورد نیاز از طریق واردات و بخشی نیز با خط لوله از جنوب تأمین شد. این مسئله در راستای کاهش وابستگی به گاز وارداتی بسیار حائز اهمیت است، زیرا در سال‌های گذشته ترکمنستان با استفاده ابزاری از نیاز ایران به واردات گاز، بارها کشور را تحت فشار قرار داده بود و مشکلات بزرگی را برای استان‌های شمال و شمال شرق ایجاد کرده بود.

براساس این، خط لوله گازی دوم با هدف تأمین گاز مورد نیاز مناطق شمال و شمال شرق کشور در دو فاز اجرا شد. فاز اول از میدان گازی دولت‌آباد تا خروجی پالایشگاه هاشمی‌نژاد و فاز دوم از سرخس تا منطقه سنگ‌بست در استان خراسان رضوی متصل می‌شود. این خط لوله ۴۸ اینچ و طول آن ۱۲۰ کیلومتر است که ظرفیت انتقال ۴۵ تا ۵۰ میلیون مترمکعب گاز را در روز دارد. با تکمیل خط دوم انتقال گاز ترکمنستان به ایران، انتقال گاز از ترکمنستان به کشورمان در فاز اول ۱۴ میلیارد مترمکعب در سال و در فازهای بعد این ظرفیت تا ۲۰ میلیارد مترمکعب نیز قابل افزایش خواهد بود. (نشریه مشعل، شماره ۴۷۷) درواقع با بهره‌برداری از این خط لوله انتقال گاز، نیازهای آتی گاز در منطقه شمال و شمال شرق کشور به‌ویژه افزایش تقاضا در استان‌های سمنان، مازندران، گلستان، خراسان رضوی، خراسان شمالی و خراسان جنوبی تأمین خواهد شد.

با دریافت متوسط روزانه پنج تا هفت میلیون مترمکعب گاز از منابع گازی دولت‌آباد می‌توان گاز مصرفی بخشی از استان خراسان رضوی را تأمین کرد. با ادامه اجرای این پروژه در محل خروجی پالایشگاه شهید هاشمی‌نژاد تا سنگ‌بست، همچنین

اجرای پروژه خط لوله سیس آباد - مشهد تا ایستگاه تقویت فشار رضوی، در سال‌های آینده می‌توان سالیانه ۶ میلیارد مترمکعب گاز از ترکمنستان دریافت و کسری گاز استان‌های خراسان رضوی و بخشی از گاز مورد نیاز استان گلستان را تأمین کرد.

با بهره‌برداری و افتتاح از خط انتقال ۴۲ اینچی دامغان-کیاسر-ساری، وابستگی به واردات گاز از ترکمنستان کاهش خواهد یافت. این پروژه، گاز مورد نیاز استان‌های شمالی کشور را تأمین خواهد کرد و واردات گاز از ترکمنستان اهمیت سال‌های قبل را نخواهد داشت، بلکه یک رابطه تجاری عادی محسوب خواهد شد. لذا احتمال قطع گاز در زمان اوج مصرف در ماه‌های سرد سال از سوی ترکمنستان دیگر باعث بروز مشکلات حاد برای تأمین گاز در استان‌های شمالی نخواهد شد. در واقع این خط لوله مشکل اتصال شبکه جنوب به شمال را برطرف می‌کند و با کاهش سطح وابستگی به ترکمنستان در موضع ضعف در مقابل این کشور نخواهیم بود و توانایی انعقاد قراردادهای با قیمت‌های منطقی‌تر و اقتصادی‌تر را نیز خواهیم داشت.

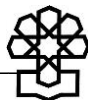
خط انتقال گاز دامغان به نکا نیز برای کاهش وابستگی به واردات گاز از ترکمنستان به بهره‌برداری خواهد رسید. از طریق این خط لوله روزانه ۴۰ میلیون مترمکعب گاز به ظرفیت انتقال گاز مناطق شمالی کشور افزوده می‌شود (شرکت ملی گاز ایران). با بهره‌برداری از این خط لوله وابستگی به واردات از ترکمنستان به حداقل ممکن خواهد رسید.

ایران در مسیر بازاریابی با رشد بالای تقاضای گاز قرار دارد که می‌تواند از این موقعیت برای افزایش حضور در بازار جهانی گاز بهره‌برده و جایگاه خود را ارتقا دهد. علاوه بر این، صادرات گاز ترکمنستان به ایران منافع زیادی برای این کشور خواهد

داشت، زیرا ایران اقتصادی‌ترین مقصد صادراتی برای این کشور است و می‌تواند بخشی از گاز خود را از مسیر ایران به مشتریان خود برساند.

جمع‌بندی

- تقریباً تمام ذخایر گاز طبیعی ایران در استان‌های جنوبی کشور وجود دارد. لذا در سال‌های گذشته واردات گاز از ترکمنستان برای تأمین رشد تقاضا در استان‌های شمالی از اهمیت زیادی برخوردار بود.
- بهره‌برداری از خط لوله انتقال گاز دامغان- کیاسر- ساری، اهمیت واردات گاز از ترکمنستان را کاهش داد و جمهوری اسلامی ایران را از موقعیت انفعالی در برابر واردات گاز از این کشور خارج کرد.
- با بهره‌برداری از فاز دوم خط لوله گازی ایران ترکمنستان، جهت تأمین گاز مورد نیاز بخش‌های شمال و شمال شرق کشور به‌ویژه استان‌های سمنان، مازندران، گلستان، خراسان رضوی، خراسان شمالی و خراسان جنوبی نیاز کمتری به گاز ترکمنستان خواهد بود (پایان وابستگی کامل به گاز ترکمنستان).
- با تکمیل این خط لوله ظرفیت وارداتی ایران از ترکمنستان به ۱۴ میلیارد مترمکعب در سال خواهد رسید و مازاد گاز وارداتی را می‌توان به بازارهای مصرف صادر کرد (نشریه مشعل، شماره ۴۷۷).
- با افزایش تولید گاز در میدان پارس جنوبی و تکمیل شبکه انتقال گاز کشور نیاز به واردات گاز از ترکمنستان مرتفع شد، لذا با امتناع ترکمنستان از صادرات گاز به ایران زیان زیادی متوجه ترکمنستان خواهد شد.

- با اتصال خط لوله دوم گازی، اهمیت خط لوله CNPC تاپی^۱ و کریدور جنوبی به شدت کاهش خواهد یافت و امکان بیشتری برای صدور گاز ایران به پاکستان و هند فراهم خواهد شد و صادرات گاز ترکمنستان به بازارهای رقیب ایران کاهش خواهد یافت.
- با اتصال این خط لوله ایران می‌تواند در زمینه انتقال گاز به مشتریان ترکمنستان نقش مهمی بازی کند و به عبارتی می‌تواند نقش هاب گازی را در این منطقه داشته باشد، زیرا نزدیکی ایران به بازارهای مصرف و اقتصادی تر بودن مسیر ایران نقش جمهوری اسلامی ایران را در بازار گاز پررنگ‌تر خواهد کرد.
- تکمیل این خط لوله برای ترکمنستان نیز اهمیت زیادی خواهد داشت، زیرا دستیابی ساده‌تر و اقتصادی‌تر به بازارهای مصرف از طریق ایران برای این کشور فراهم خواهد شد.

منابع و مآخذ

۱. خبرگزاری شانا، مهرماه ۱۳۸۸؛ حجم واردات گاز از ترکمنستان افزایش می‌یابد، کد خبر ۱۴۷۱۹۰.
۲. خبرگزاری شانا، آذرماه ۱۳۸۹؛ افتتاح خط لوله ایران-ترکمنستان، گامی بلند برای تبدیل ایران به قطب گازی، کد خبر ۱۶۱۹۲۸.
۳. نشریه مشعل، وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران، ش ۴۷۷.
۴. شرکت ملی گاز ایران، آخرین پروژه گازی زنگنه در دولت یازدهم، مردادماه ۱۳۹۶.
۵. سایت اقتصاد ایرانی، توافق جدید گازی ایران- ترکمنستان، آبان‌ماه ۱۳۹۳.
6. The Hurriyet Daily News (2018) TANAP Project to Enter into Service in June: Turkish Minister. Available At:<
<http://www.hurriyetdailynews.com/tanap-project-to-enter-into-service-in-june-turkish-minister-131688>>
7. Pirani, Simon (2016) Azerbaijan's gas Supply Squeeze and the consequences for the Southern Corridor. The Oxford Energy. Available At:<
<https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp->

- Content/uploads/2016/07/Azerbaijans-gas-supply-squeeze-and-the-consequences-for-the-Southern-Corridor-NG-110.pdf>
8. Business Monitor International (2018) Azerbaijan Oil & Gas Report. London: BMI Press.
 9. Shiryayevskaya , Anna and Krukowska, Ewa (2018) Russia Tightens Grip on Europe's Gas With Gazprom Deal. Available At:<
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-05-24/russia-tightens-grip-on-europe-s-gas-supply-with-gazprom-deal> >
 10. Henderson, James and Sharples, Jack (2018) Gazprom in Europe – two “Anni Mirabiles”, but Can it Continue? The Oxford Energy, Available At:<
<https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2018/03/Gazprom-in-Europe-%E2%80%93-two-Anni-Mirabiles-but-can-it-continue-Insight-29.pdf>>
 11. Saygin, Deger (2018) How Turkey Can Ensure a Successful Energy Transition. Available At:<
<https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2018/07/10/453281/turkey-can-ensure-successful-energy-transition/>>
 12. The European Commission (2018) EU-U.S. Joint Statement of 25 July: European Union Imports of U.S. Liquefied Natural Gas (LNG) are on the Rise. Available At<
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4920_en.htm>
 13. Business Monitor International (2018). Turkmenistan Oil & Gas Report. London: BMI Press.
 14. Tass Agency (2018) Russia and Austria Make big Contribution to Europe’s Energy security. Available At: <
<http://tass.com/economy/1008091> >
 15. The European Commission (2018) Secure gas Supplies. Available At:<
<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/imports-and-secure-supplies/secure-gas-supplies>
 16. IEA. (2018). "World Energy Investment", Retrieved from www.iea.org
 17. OPEC, Oil Market Report, July 2018.
 18. IEA, Oil Market Report, July 2018.
 19. www.opec.org
 20. <http://www.ireconomy.ir/>
 21. <https://www.shana.ir>
 22. <http://www.nigc.ir>

شماره مسلسل: ۱۶۰۴۴

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ماهنامه تحلیلی انرژی (۱۶) دوره دهم

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه کننده: زهرا جعفری

همکاران: گروه کارشناسان مطالعات انرژی

مدیر مطالعه: فریدون اسعدی

ناظر علمی: حسین افشین

واژه‌های کلیدی:

۱. کنگو

۲. عربستان

۳. روسیه

۴. ترکمنستان

۵. اوپک

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۶/۱۳